

Владислава Гордић Петковић

IT GIRL СРПСКЕ ПРОЗЕ: ДИСЦИПЛИНА ОДЛУКЕ, НЕГОВАЊЕ ДУЖНОСТИ

(Љубица Арсић: *Ти и ја смо били ПАР*, Лагуна, Београд, 2024)

Прозу Љубице Арсић живом и игривом не чини само овој ауторки својствен енергични и племенити темперамент. Ни посвећено и опрезно промишљен поетички избор није икс фактор њеног књижевног дела. Љубица Арсић је *It girl* српске прозе чија су љупкост и ноншалантност интегрални елементи дуго усвајаног темпа који су диктирали и рад и ред. Важан допринос дуготрајном ефекту виталности њених прича и романа даје и сасвим специфична *дисциплина одлуке*. Ова ауторка много чита и предано прати токове савремене књижевности – не само зато што је по једном од својих звања плодна антологичарка и посвећена есејисткиња, него и стога што негује дужност поштовања и уважавања стваралаштва, сопственог и туђег. Љубица Арсић зна да би *неписане* било и ћудљиво и непоштено: стога

она дисциплиновано одлучује да речи чини живима и мотиве игривима. У својој одговорности према мисији писања, она ће приступити обради више пута третираног материјала, али није у питању кројење, штепање, фирцање, циговање или ендловање којима би се њена инспирација подвргла механички и оперативном: у приступу темама љубави, смрти, развода, неспоразума, урбане свакодневице, путовања, летовања, сећања и уживања нема ничег аутоматског, иако се поступно процесуирају.

Љубица Арсић у својој прози стално изнова указује на ресурсе и потенцијале не процесуирања, већ *процесуалности*: истраживање новог, спознајно блиског и достигнуг може довести до комичних обрта, ироничних антиклимакса или болних сазнања тек онда када се понире у посматрање, и тек када се спозна да ликове од пораза у суочењу са болом и од одустајања од темељне ауторексисије спасавају препознавање образаца и протокола, препознавање свих оних правилности које престају да буду болне након што се темељно проникне у кореографију њихове предвидљивости. Са својим савременицима Љубица Арсић може да подели искуство проистекло из умећа суочавања осећања неподношљивости са лирским говором о њему. Са својим савременицима може да подели обавезу и склоност да се дубоко

и страшно утопи у призоре поремећене равнотеже. Насиље поретка, тренутка и судбине она ће увек приказати моћним иронијсколирским и лирскоиронијским дискурсом: страдање није по себи поезија, али га лирски говор промовише у херојски ритуал.

Постојана у стилу, изразу и тематским усредсређењима, Љубица Арсић је видљиво посвећена игри оних густо нанизаних, лепљивих стаклених перли у којима су заточени додири блиских тела, и временски и просторно удаљених светова. Она пише о телу и духу, заводљиво и вешто: и суптилно и иронично, и шаљиво и чежњиво, приступајући и једном и другом као непознатом и далеком простору интимне географије на ком има игре и уцене, радости и обавезе.

Дугогодишњи посвећени тумач и уредник Љубичине прозе, Васа Павковић, рекао је 11. новембра 2003. године – или му је та изјава без ауторизације приписана у једном штуром *Полиџикином* запису – да у причама из тада нове и актуелне збирке *Тијрасџија од џијра* „налази и елементе космополитизма, и провинцијске крајолике који као географске одреднице збивања доприносе ослушкивању онога што писац жели да каже”. Можемо се надовезати на овај посредовани критичарски и уреднички исказ тако што ћемо апострофирањем *ослушкивања*, које је Љубици Арсић као упорном урбаном духу важно безмало колико и посматрање, објаснити спој игриве духовитости, непретенциозне аналитичности и експериментисања комичном сентенциозношћу чијим се динамичним преплитањем ова проза легитимише као имагинативни полигон егзистенцијалних питања. Тихомир Брајовић написао је у *НИН*-у 19. марта 2004. да збирка *Тијрасџија од џијра* „није лишена озбиљности”, већ да је та озбиљност „само дата без наглашеног патоса и сентиментализма”.

Притом је потребно истаћи да је трагање телесним просторствима у прозном поступку Љубице Арсић истовремено и слојевитије и лепршавије него другде у токовима савремене српске прозе, али не зато што она одбија да прихвати тон сентименталности или патетике, већ зато што одбија да ликовима суди, одбија да буде строга према њиховим заблудама. Она одлично разуме да је оруђе писца посматрање и проницање, да писац мора бити пре свега добар посматрач, а много мање строг судија, да мора да буде онај коме је важно да заблуду, нонсенс и занос посматра као активан и узбудљив процес који има свој пустоловни и изазовни ток, а не само поразни, изневеритељски исход.

Колико је снажан занос приповедне игре посматрања јасно је када се уочи да проза Љубице Арсић заправо настаје као противтежа поетичким контекстима који настоје да посматрање претворе у анамнезу. Ова се ауторка, заправо, дистанцира од књижевних стваралаца који би радије да своје ликове критикују и осуђују.

Четрнаест прича сливених у три циклуса збирке *Ти и ја смо били ПАР* нове су и свеже варијације на добро знане мотиве из прозе Љубице Арсић: реч „пар” из наслова књиге јасно сигнализира да ауторка поново залази у орбите мушких и женских галаксија које се не додирују и не комуницирају, уигране су чак и у процесу раштимавања. Туристичке дестинације поново су, као у приповедној књизи *All inclusive*, паралелне царевине нових реалности и нехотичних љубави. Љубичине приче опет се нежно шале са читаоцима, нудећи им жанр „лимунаде” и обећавајући опору

сласт, да би у последњем гутљају свој укус преточиле у опору горчину. Њена геодезија брачних и свих других међуљудских односа сондира и потресе и трептаје, показујући да и једни и други могу, као сабласти, бити примећени тек онда када их погледа неко тужан, благ и научен на сумњу и патњу. Шале нестане а мудрост се начне тек кад се са прозора, са треском, сурва – или ролетна, или самоубица, као у причи „Залазак сунца”, где јунакињин однос према мужу почиње да се реформира због нарушених очекивања и изненађења која се помалају из тупе рутине. Супруг ће, у стану који им је једна Пражанка кришом изнајмила, покушати да, ризикујући живот, поправи палу ролетну, да би недалеко одатле, убрзо, на тле с треском пао самоубица који је полетео с неког сличног прозора, али који је произвео мањи шум и призвао мање пажње.

Парови нису само љубавнички или пријатељски: сваки однос интеракције, однос глумца и улоге, сликара и модела, писца и јунака, послужиће као темељ приче. Љубица Арсић је љубопитљиви посматрач, а од четрнаест прича, које као да творе стихове за сонет у ком оперишу фаталност ироније и иронија фаталности, само је једна приповедана у првом лицу. Фаталност ироније значила би да су јунаци спремни да поклоне поверење неповерењу, скепси, резервисаности: истовремено, схватају да такав став значи потпун пораз вере у смисао. С друге стране, иронија фаталности је сведеност на нереална очекивања од љубави, која такође не може да испуни ни снове ни обећања. Љубица Арсић се ликовима радије завлачи као сонда под кожу него што има план или намеру да им преузме глас. Важне су јој слике простора – потлеушице, изнајмљени станови, приморска летовалишта – важни су јој нанизани детаљи и каталози детаља који продубљују ликовност простора, примивши сведен а интензиван симболички набој.

Овој књизи Љубице Арсић може да паше Џибонијева песма „Као темпера”, коју чујемо у причи „Испод прамца”. Песма је и лајтмотив и линија радње, и атмосфера и окидач, а главна јунакиња откровење је неуморне жудње, онако како су то последње визије Саве Шумановића пред стрељање у причи „Млечни пут”, или путовање у Праг „истрошеног брачног пара” чији се заједнички живот може освежити само упознавањем нових градова. Међутим, у причи „Залазак сунца” јунакиња је дефинисала ауторкин изазов јасније и сетније: љубав можда није престала, него је само „остарела, постала опрезна” – „завукла се у заседу и тамо чека да је неко од њих двоје пронађе”. Било која песма затечена у просторима лажне интимности какви су ентеријер кафића, јавни предео морске плаже или „мутне воде Аде” досликава важан валер на иначе детаљним портретима јунакиња у причама Љубице Арсић.

Приче о алијенацији („Ти и ја смо били пар”, „Ноћ кад је пао Чаушеску”), о контролисаном откривању („Испод прамца”, „Залазак сунца”), о фашистичким оганосицима („Ноћ на вожња”, „Верност”), о чуду уметности („Млечни пут”, „Табани Андреа Рубљова”, „Глумац”) тек су део мозаика тема, идеја, опсесија и, у бити, иронично-туробних урбаних судбина. Љубица Арсић бави се разграђивањем аутоматизама у опажању света и пред себе поставља идеју о мисији посвећеној посматрања: посматрања у ком има емпатије и ругања, бурлеске и нежности, морбидног и бизарног, идиличног и опорог. На мисији јој ваља завидети и честитати у ово време у ком чекамо роман који ће развластити *Манио* и надвисити *Икону*, дело које ће Љубицу Арсић узидати у канонску вечност – али тако да ова божанствена *It girl* све време може да нам намигује.